

УДК 159.9:37.015.3

Наталія ГОЛЯРДИК,

*кандидат психологічних наук, Національна академія Державної
прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький*

Любов ДИКА,

*кандидат філологічних наук, доцент, Хмельницький інститут
соціальних технологій Університету “Україна”, м. Хмельницький*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У КУРСАНТІВ (СТУДЕНТІВ)

У статті проаналізовано стан розробки проблеми формування лідерських якостей у молоді в психолого-педагогічній літературі; розкрито сутність понять “лідерські якості”, “лідерська позиція”; висвітлено психолого-педагогічні особливості формування лідерських якостей у курсантів (студентів); охарактеризовано специфіку лідерських якостей як форми самоствердження та самовираження особистості.

З’ясовано, що цілеспрямоване формування лідерських якостей особистості відбувається у процесах розвитку, навчання, виховання, спілкування, діяльності особистості. Метою формування лідерських якостей особистості є підвищення рівня соціальної компетентності та формування досвіду лідерської поведінки через залучення її до реальної участі в різних видах діяльності.

Ключові слова: *формування лідерських якостей, лідерські позиції, соціальна компетентність, лідерська поведінка, самоствердження, самовираження.*

© Голярдик Н., Дика Л.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний період відродження України, її державності, економіки, освіти, науки та культури вимагає зміни поглядів на освіту, виховний ідеал, виховання особистості. Головною метою виховання особистості є підготовка їх до повноцінного суспільного життя, яке передбачає виконання ролей громадянина, трудівника, громадського діяча, сім'янина, товариша. Саме тому сучасні навчальні заклади повинні докорінно переосмислити усю систему виховання, оновлення змісту, форми і методи духовного становлення особистості на основі гуманізації життєдіяльності студентів, створення умов для їх самореалізації у різних видах діяльності. Всебічно і гармонійно сформована особистість є метою цивілізованого суспільства, а отже, основною метою вищої освіти є всебічний розвиток та виховання особистості через формування у курсантів (студентів) бажання і вміння вчитися; повноцінних мовленевих, читацьких, обчислювальних умінь і навичок, умінь і навичок здорового способу життя тощо [2, с. 26].

Формування нових політичних, соціально-економічних, соціально-культурних відносин у суспільстві певним чином залежить від того, наскільки кожна особистість займає активну життєву позицію, готова до участі в демократичному управлінні суспільством, є лідером у власному житті. Зміна пріоритетів у нашому суспільстві, де головною цінністю є особистість, потребує від сучасної освіти системного, інноваційного, соціально-педагогічного забезпечення формування лідерських якостей молоді, яке ґрунтується на гуманістичних і демократичних засадах, принципах толерантності, суб'єкт-суб'єктної взаємодії [4, с. 49].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. Питанням проблеми формування лідерських якостей у молодого покоління присвячено чимало наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Методологічні й теоретичні засади вивчення проблеми лідерства закладено у дослідженнях Е. Дубровської, А. Єршова, Р. Кричевського, Б. Паригіна, А. Петровського та ін.

Феномен лідерства в підлітковому та юнацькому віці досліджували А. Картер, Р. Стогділл, Г. Ашин, Л. Уманський, Т. Джамгаров, В. Рум'янцева, Р. Кричевський, М. Рижак, А. Видай, О. Маковський, О. Василькова, В. Ягоднікова.

Значний внесок у висвітлення як теоретичних, так і практичних питань лідерства зробили такі науковці: А. Біне, Л. Термен, Д. Ельконін, П. Блонський, Е. Аркін, П. Жуковська (психологічна класифікація лідерів дитячих колективів); А. Макаренко, І. Іванов (виховання лідерів-організаторів); В. Сухомлинський, Н. Анікеєва (виховання особистості лідера) та ін.

Проблеми виховання лідерів, створення умов для розвитку лідерських якостей і формування соціально активної особистості розглядають у своїх дослідженнях Д. Алфімов, Т. Вежевич, А. Войцихова, І. Купа, Л. Локошко, Т. Прохоренко, К. Садохіна, К. Слесик, В. Татенко, О. Тихомирова, О. Чорна, В. Ягоднікова.

Сучасні дослідження проблеми лідерства доводять, що лідером стає особистість із лідерськими якостями, яка здатна реалізувати їх у відповідних ситуаціях.

Мета статті – висвітлити психолого-педагогічні основи формування лідерських якостей у курсантів (студентів).

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація навчально-виховного процесу, що визначається як закономірна, послідовна, безперервна зміна етапів розвитку та становлення взаємодіючих суб'єктів, передбачає застосування ефективних способів та створення необхідних соціально-педагогічних умов, завдяки яким стане можливим формування лідерських якостей молоді.

Саме тому проблема формування лідерської позиції здавна цікавила учених. Аналіз наукових досліджень і публікацій з проблеми формування лідерства засвідчив, що існують різні погляди щодо сутності цього поняття та підходи до його дослідження.

Дослідження розвитку лідерських якостей у молодого покоління розпочинається ще за часів Аристотеля та Платона. Свої думки щодо сутності лідерських якостей пізніше висловлювали І. Гете, А. Адлер, К. Юнг та інші відомі науковці. Феномен лідерства свого часу вивча-

ли такі західні вчені, як: У. Бенніс, М. Вебер, А. Залезнік, М. Мескон, Р. Стогділл та ін. Перші дослідження проблем лідерства у вітчизняній науці здійснили В. Большаков, Т. Вежевич, Є. Аркін, П. Загоровський, А. Залужний, С. Лозинський та ін., які розглядали питання, лідерства в організованих і стихійних колективах. Пізніше окреслену проблему вивчали А. Бойко, В. Євдокимов, І. Зязюн, Л. Кондрашова, В. Лозова, В. Пасинок, І. Прокопенко, Г. Троцько, Ю. Турчанінова та ін.

Такі відомі учені, як Л. Балясна, Н. Большунова, Ф. Ільясов, Л. Проколієнко, простеживши еволюцію становлення та розвитку особистості, проаналізувавши питання щодо визначення поняття “лідер” та безпосередньо формування лідерських якостей, звернули увагу на різні його типології процесу лідерства. Наприклад, від епохи первісних людей і до початку нашої ери на першому плані були фізичні характеристики (вага, зріст та ін.), тобто вважалося, що лідера визначають виключно вроджені фізичні та особистісні якості. Наскельні малюнки, фрески із зображеннями вождів племен, полководців, царів та фараонів вказують на те, що вища за статусом особа зображувалася великою. Пізніше з’явилися теорії “великої людини” (або героя) [6, с. 440].

Зазначимо, що однією з перших типологій лідерства була типологія, розроблена Платоном, який на основі залежних від соціального становища функціональних обов’язків виділив і описав три типи лідерів:

- 1) правитель-філософ, що справедливо та розумно керує державою (за Платоном – ідеал лідера);
- 2) воєначальник, який охороняє її кордони;
- 3) керівник ремесел та землеробства – ефективні організатори виробництва [7, с. 87].

Британський історик і філософ Т. Карлейль у середині XIX століття висунув концепцію лідера як людини, спроможної вразити уяву натовпу: “У будь-яку епоху світової історії ми завжди знайдемо велику людину, що є необхідним рятівником свого часу, блискавкою, без якої гілки ніколи не зайнялися б. Історія світу – це біографія великих людей” [9, с. 12].

Услід за Т. Карлейлем відомий англійський антрополог і психолог Ф. Гальтон пояснював феномен лідерства як спадковість. Перебуваючи під впливом еволюційної теорії свого двоюрідного брата Ч. Дарвіна, він уважав, що вдосконалення людської природи може бути досягнуто шляхом створення на основі законів спадковості раси особливо обдарованих розумово і фізично сильних людей. Цей шлях він називав “евгенікою” [9, с. 13].

Для німецького філософа і психолога Ф. Ніцше потяг до лідерства був проявом “творчого інстинкту” “обраної” людини. У праці “Генеалогія моралі” він висловлює думку, що лідер за необхідності може ігнорувати мораль.

Свого часу С. Рубінштейн підкреслював, що будь-яка людина від народження має всі потрібні здібності, необхідні для лідерства, однак такий потенціал може залишитись нереалізованим через те, що цим здібностям не приділяли достатньої уваги. Чи будуть вони розвиватися, чи залишаться на стадії задатків, залежить від умов, у яких людина формується як особистість, та (або) професійної підготовки, яку вона здобуде [9, с. 12].

Аналізуючи характери індивідів, науковці намагалися виділити типи лідерів. Наприклад, учені Р. Кеттеллом та Г. Стайсом виділили чотири таких типи: “технічний”, “видатний”, “соціометричний” та “виборний”.

Лідери першого типу були найбільш успішними при вирішенні “ближніх” завдань, другого – впливово діяли на членів групи у будь-яких ситуаціях, третім найбільше симпатизували товариші по групі, а лідером четвертого типу особа могла стати безпосередньо під час експерименту.

Зіставивши особистісні риси лідерів та особистісні риси інших членів групи, дослідники відзначили значне випередження лідерами всіх чотирьох типів за такими ознаками: 1) моральна зрілість; 2) вплив на оточення; 3) цілісність характеру; 4) соціальна сміливість; 5) проникливість; 6) незалежність від шкідливих впливів; 7) здатність до управління своєю поведінкою; 8) відсутність нервового напруження та зайвих переживань [7, с. 88].

У 1940-му році С. Бірд спробував систематизувати зібрані в результаті емпіричних дослідів факти про співвідношення окремих особистісних рис у лідерів. Р. Стогділл, проаналізувавши більше ніж 120 досліджень лідерства, довів, що спроби визначення оптимального співвідношення лідерських якостей дають повністю суперечливі результати. Але все ж таки і він виділив декілька рис лідера, підтверджених переважною кількістю досліджень: інтелект, надійність, прагнення нових знань, відповідальність, соціальна участь, активність [5, с. 9].

Дослідження лідерських якостей було продовжено до середини 1980-х років, а цікавий результат вдалося отримати відомому американському консультанту У. Беннісу, який досліджував більше 90 успішних лідерів і виявив такі чотири групи лідерських якостей:

1) управління увагою послідовників, здатність привабливо уявити сутність результату, їх цілі або дії;

2) управління значенням, здатність у доступній формі передати основне призначення ідеї;

3) управління довірою, здатність побудувати діяльність з постійністю і послідовністю для отримання повної довіри;

4) управління собою, здатність об'єктивно оцінювати свої сильні і слабкі сторони і при необхідності залучати додаткові ресурси, зокрема інших людей [5, с. 10].

У наступних дослідженнях вдалося виділити чотири групи лідерських якостей: фізіологічні, психологічні, розумові та ділові.

До фізіологічних якостей належать зріст, вага, статура, зовнішність, енергійність і здоров'я. Однак володіння цими якостями не є гарантією стати повноправним лідером.

Психологічні якості, які визначаються через характер людини, це сміливість, незалежність, ініціативність, працездатність, чесність і так далі. У процесі вивчення їх взаємозв'язку з лідерством з'явився досить довгий список подібних якостей, проте більшість з них так і не отримало практичного підтвердження.

Розумові якості їх зв'язки з лідерством вивчалися багатьма вченими і призвели до одностайного висновку, що рівень цих якостей у лідерів, безсумнівно, вище, ніж у їхніх послідовників. Успішність лі-

дера залежить багато в чому від його розумових здібностей, уміння вирішувати складні проблеми і приймати вірні рішення. Тим не менш, всі подальші дослідження показали, що взаємозалежність між цими якостями і лідерством відносно мала.

Ділові якості лідера мають в основному характер набутих та розвинутих навичок та вмій у виконанні своїх функцій. Значимість їх зростає в міру зростання в організаційній ієрархії, але точно виміряти ці якості вкрай важко. До того ж, поки не вдалося довести, що саме вони є визначальними для ефективного лідерства. Ділові якості лідера в одній сфері діяльності аж ніяк не гарантують його лідерства в іншій [1, с. 45].

Свого часу вітчизняні учені А. Кузьмінський, В. Омеляненко визначають, що в педагогічному аспекті лідер (від англ. *leader* – той, який веде, керує) – це член колективу, який у важливих ситуаціях здатний помітно впливати на поведінку членів колективу, виявляти ініціативу в діях, брати на себе відповідальність за діяльність колективу [3, с. 305].

Д. Алфімов зазначає, що “ефективний лідер” – це особистість, яка має значний вплив на думку й поведінку членів групи та яка планує, організовує, контролює діяльність підлеглих задля розв’язання завдань, поставлених перед групою, передаючи їм своє бачення майбутнього й допомагаючи їм адаптуватися до нового [1, с. 50].

Хоча проблемі процесу лідерства, а також дослідженням особливостей формування лідерських якостей присвячено чимало наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених, однак на сьогодні немає єдиного підходу до визначення критеріїв лідерських ознак.

Становлення молоді відбувається в умовах, коли природний потяг до самоствердження, успіху стикається із зростаючою конкуренцією, високими вимогами до особистості на ринку праці. Потрібні такі якості, які дозволять людині успішно інтегруватися в складне соціальне середовище, бути лідером в своєму житті. Безперечно, для того щоб цілеспрямовано працювати в цьому напрямі, педагогам насамперед необхідно знати, що таке лідерські якості особистості, в чому їхня суть.

Лідерство (від англ. *leader* – ведучий, керівник) – це “відносини домінування і підпорядкування, впливу і слідування в системі міжособистісних відносин у групі” [2, с. 28].

За визначенням психолога В. Шапара, лідер – це “член групи, за яким всі інші члени групи визнають право приймати відповідальні рішення у важливих ситуаціях – рішення, що стосуються їхніх інтересів і визначають напрям і характер діяльності всієї групи. Найбільш авторитетною вважається особистість, яка відіграє провідну роль в організації спільної діяльності та регулюванні взаємин у групі” [3, с. 230].

Л. Карпенко також трактує поняття “лідерство” як відносини домінування і підкорення, впливу і слідування в системі міжособистісних стосунків у групі [6, с. 441]. На відміну від керівника, якого інколи обирають, а частіше призначають, який несе відповідальність за стан справ у колективі, має офіційні права для заохочення або покарання, лідер висувається стихійно. Він не має ніяких визнаних за межами групи владних повноважень, на нього не покладаються офіційні обов’язки [6, с. 442].

Аналіз психолого-педагогічних та психологічних досліджень показав, що науковцями розроблено ряд концепцій лідерства, визначено різні його стилі. Лідерство є одним із найважливіших способів інтеграції особистості в систему суспільної діяльності та міжособистісних взаємовідносин. Лідерство як соціально-психологічний феномен виникає в результаті взаємодії людини й конкретних суспільно-зумовлених обставин предметної діяльності [5, с. 11].

Наприклад, М. Ярмаченко, крім загальних якостей особистості, які властиві всім людям і визначаються здібностями і характером, виділяє якості “наявні не у кожної людини” [6, с. 442]. До них належать лідерські.

Поняття “лідерські якості” тісно пов’язане з поняттям “лідерська позиція”, яке є комплексним, відносно стійким, динамічним особистісним утворенням, що характеризується певною системою ставлень людини до людей та до самої себе у складності соціальних відносин. Зовнішньо лідерська позиція виявляється у лідерській поведінці і діяльності; внутрішньо лідерська позиція зумовлюється системою

установок, цілей і цінностей та відображає характер потреб, мотивів і переконань особистості.

Говорячи про особливості формування лідерських якостей у юнацькому віці, варто зазначити, що для розвитку курсантської (студентської) групи як колективу характерна постійна зміна лідерів залежно від виду, характеру та змісту діяльності, що забезпечує кожному її членові можливість перебувати в ролі лідера, оволодіти вміннями та навичками самоорганізації й організації інших людей.

Лідери-організатори відіграють основну роль у розв'язанні завдань, визначених перед колективом у реалізації навчальної, трудової, спортивної, туристської та інших видів діяльності. Роль емоційних лідерів пов'язана з діями, що стосуються здебільшого сфери міжособистісного спілкування в учнівському колективі. Емоційні лідери найчастіше не відчувають потреби в керуванні колективом.

Лідери-ініціатори виділяються в діяльності на етапі висування ідей, пошуку нових сфер і форм діяльності. Лідери-умільці – це підготовлені до конкретного виду діяльності члени учнівського колективу.

Тих, хто успішно діє в багатьох сферах життя колективу, групи, висувають на роль абсолютних лідерів [8, с. 19].

Беручи до уваги дослідження особистісних якостей лідера, ми вважаємо за доцільне виокремити якісні характеристики, які забезпечують ефективне лідерство: цілеспрямованість, відповідальність, моральність, толерантність, чесність, справедливість, креативність, комунікативність, працездатність, організованість, рішучість, самостійність, наполегливість, активність, ініціативність, упевненість в собі, врівноваженість, прагнення до самовдосконалення та самореалізації.

Ми вважаємо, що цілеспрямоване формування лідерських якостей особистості відбувається у процесах розвитку, навчання, виховання, спілкування, діяльності особистості.

Метою формування лідерських якостей особистості є підвищення рівня соціальної компетентності та формування досвіду лідерської поведінки через залучення її до реальної участі в різних видах діяльності.

Основними видами діяльності, які спрямовані на формування лідерських якостей особистості, у першу чергу в освітньому просторі, є:

- 1) навчальна діяльність (індивідуальна, групова, колективна);
- 2) виховна діяльність (участь у тренінгах, конкурсах, змаганнях);
- 3) дослідницько-пошукова діяльність (участь у конференціях, проєктах, програмах);
- 4) проєктивна діяльність (розроблення та захист індивідуальних і колективних проєктів, творчих справ);
- 5) громадська діяльність (участь у роботі органів учнівського самоврядування та громадських молодіжних організацій, учнівських творчих клубів, наукових товариств, асоціацій);
- 6) представницька діяльність (уміння ефективно презентувати себе, групу однолітків, освітній заклад, молодіжну громадську організацію) [1, с. 47].

Отже, проаналізувавши різні наукові підходи до визначення лідерських якостей особистості, можемо сказати, що лідерські якості – це риси, які забезпечують ефективне лідерство, тобто здатність виділитися в конкретній справі й приймати відповідальні рішення в значущих ситуаціях; використовувати інноваційні підходи для розв'язання проблеми; успішно впливати на послідовників у напрямі досягнення спільних цілей; створювати позитивну соціально-психологічну атмосферу в колективі.

Формування лідерських якостей у курсантів (студентів) потребує, насамперед, вивчення специфіки цього процесу та розумного підходу до вибору методів і шляхів задля ефективного формування лідерської позиції у людей названої вікової категорії.

Сучасне суспільство ставить нові вимоги до людини, потребує розвитку її духовного та лідерського потенціалу. Сьогодні зростає попит на обдаровану особистість, яка нестандартно мислить, наділена сильною волею, високою працездатністю, особистісними вміннями і навичками, пов'язаними з ефективними комунікаціями, організацією власної справи, створенням команди і вмінням працювати в ній, мистецтвом вести переговори тощо. Тому проблема лідерства, особливо молодіжного, набуває великого значення.

Узагальнивши різні визначення, під лідерством ми розуміємо комплексне, відносно стійке, динамічне особистісне утворення, що характеризується певною системою ставлень людини до людей та до самої себе. Зовнішньо воно виявляється у лідерській поведінці і діяльності. Внутрішньо лідерська позиція зумовлюється системою установок, цілей і цінностей і відображає характер потреб, мотивів і переконань особистості.

Відомо, що лідерство виявляється на різних вікових етапах розвитку особистості, але має свої особливості щодо мотивації, висування та ефективності лідерства.

Так, психологічними особливостями курсантів (студентів) є: працездатність, самостійність, прагнення до досягнення успіху, витримка, наполегливість, упевненість у своїх силах, наслідування свого ідеалу.

Лідерство – це процес, динамізуючий і синтезуючий інтрагрупові явища. Разом з тим лідерство – це результат вербальної і невербальної взаємодії всіх учасників групової діяльності, і в цьому змісті воно може виступати як деяка загальна якість, властивість даної групи. У цих властивостях лідерства відбитий складний комплекс різних змінних:

- 1) “макросередовище” – соціально-економічна організація, політика, культура, ідеологія;
- 2) “мікросередовище” – соціальні, соціально-психологічні явища малої групи (типові і нетипові соціальні ситуації, зміст групової діяльності, цілі, задачі, соціально-психологічний клімат і ін.);
- 3) індивідуально-психологічні властивості особистості лідера і послідовників (їх інтелект, особливості організаторські здібності тощо) [5, с. 12].

Лідерство як інтрагруповий процес, здійснюючись в діяльності і взаємодіях учасників групи, припускає свій суб’єкт, тобто лідера. Як лідер може виступати особистість чи група людей. Іншими словами, суб’єктом лідерства може бути особистість, яка акумулює в собі соціально-психологічний досвід групи, її інтереси, потреби і яка виступає ініціатором в їх реалізації. Лідером може виступити як окрема особистість, так і колективний суб’єкт, наділений відповідними повнова-

женнями, що реалізує їх у груповій діяльності. Як об'єкт лідерського процесу виступає окрема людина, група людей (послідовники), групові й особистісні процеси, стани, властивості тощо.

Іншими словами, об'єктом впливу в лідерстві може бути сама людина, або наприклад, її поточний психічний стан. Те ж саме можна сказати і про групу в цілому.

Висновки. Отже, лідерство – це соціальне необхідний процес самоорганізації, самоврядування, реалізований у груповій діяльності і такий, що являє собою різні форми взаємодії суб'єкта й об'єкта.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямі є психолого-педагогічні особливості формування у курсантів (студентів) навичок міжособистісного спілкування.

Список використаної літератури

1. Алфімов Д. В. Зміст феномену “лідерські якості особистості”. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Запоріжжя, 2010. Вип. 11 (64). С. 44–51.
2. Войцихова А. Виховуємо лідерів. Лідер і імідж. Психологічна газета. 2006. № 14. С. 26–29.
3. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка у запитаннях і відповідях: навч. посіб. К. : Знання, 2006. 311 с.
4. Мельничук Т. Лідерство в групі, колективі як інструмент і мотив розвитку особистості, її самовираження. Рідна школа. 2000. № 5. С. 49–50.
5. Прохоренко Т. Г., Зборовська О. П., Носирева Г. А. Лідерство як форма самоствердження особистості в малій групі. Вісн. Міжнар. слов'ян. ун-ту. Серія : Соціологічні науки. 2008. Т. 11, № 1. С. 8–13.
6. Садохіна К. С. Психолого-педагогічні умови формування лідерських якостей. Проблеми сучасної психології. 2010. Вип. 9. С. 439–448.
7. Світлична Н. Лідерство. Лідер та його риси. Психолог. 2006. № 23–24. С. 86–91.
8. Татенко В. Лідер і група у психологічному вимірі. Психолог. 2006. № 17. С. 19–20.
9. Татенко В. Типологія лідерства. Психолог. 2006. № 34. С. 12–14.

Рецензент – кандидат психологічних наук, доцент Демський В. В.

Голярдик Н. А., Дика Л. Л. **Психолого-педагогические основы формирования лидерских качеств у курсантов (студентов)**

В статье проанализировано состояние разработки проблемы формирования лидерских качеств у молодежи в психолого-педагогической литературе; раскрыта сущность понятий “лидерские качества”, “лидерская позиция”; освещены психолого-педагогические особенности формирования лидерских качеств у курсантов (студентов); охарактеризована специфика лидерских качеств как формы самоутверждения и самовыражения личности.

Выяснено, что целенаправленное формирование лидерских качеств личности происходит в процессах развития, обучения, воспитания, общения, деятельности личности.

Ключевые слова: *формирование лидерских качеств, лидерские позиции, социальная компетентность, лидерское поведение, самоутверждения, самовыражения.*

Goliardyk N., Dyka L. **Psycho-pedagogical conditions of formation of leader's qualities in cadets (students)**

The state of elaboration of the problem of formation of leader's qualities in youth in psycho-pedagogical literature is analyzed in this article; the essence of notions “leader's qualities”, “leader's position” is revealed; psycho-pedagogical peculiarities of formation of leader's qualities in cadets (students) are highlighted; the specificity of leader's qualities as a form of self-affirmation and self-expression of personality is characterized.

It is found out, that the problem of formation of leader's position interested scientists even many years ago. The analysis of scientific researches and publications connected with the problem of formation of leadership proved, that there are different views on the essence of this concept and approaches to its research.

Synthesizing the concepts “leader” and “leadership” with the term “quality”, D. Alfimov proposes such definition: leader's qualities of personality are generalized properties of a leader to create a new vision of the solution of the problem, to influence successfully on the followers in direction of achievement of goals by the group or organization.

The concept “leader’s qualities” is closely connected with the concept “leader’s position”, which is complex, relatively persistent and dynamic personality formation, which is characterized by a certain system of attitude of a person to another person and to himself (herself) in a complexity of social relationships. Externally leader’s position is manifested in leader’s behavior and activity; internally leader’s position is predetermined by a system of settings, goals and values and reflects the character of needs, motives and beliefs of personality.

Speaking about the peculiarities of formation of leader’s qualities in cadets (students), we must admit, that constant change of leaders depending on kind, character and the content of activity is characteristic for the development of youth group, and it provides the ability to be in the role of the leader, to master the skills and abilities of self-organization and organization of other people to every member of it.

Taking into consideration the researches of personal qualities of a leader, we consider it expedient to distinguish qualitative characteristics, which provide effective leadership: commitment, responsibility, morality, tolerance, honesty, justice, creativity, communicative ability, working capacity, organization, determination, autonomy, persistence, activity, initiative, self-confidence, balance, striving for self-perfection and self-realization.

We think that purposed formation of qualities of a leader of personality takes place in the processes of development, education, upbringing, communication and activity of personality. The purpose of formation of leader’s qualities is the increasing of a level of social competence and formation of experience of leader’s behavior through the involvement of it in real participation in different kinds of activity.

Keywords: *formation of leader’s qualities, leader’s position, social competence, leader’s behavior, self-affirmation, self expression.*